

Oponentský posudek na bakalářskou práci Františka Svatoše *Stavebnice LEGO®: Možnosti hry pro dívky v průběhu let*

Odborné analýzy hraček coby nástrojů (nejen) genderové socializace jsou oblíbeným tématem nejen v disciplíně genderových studií, ale též v oblasti pedagogiky, psychologie, sociologie, jakož i marketingu. Předkládaná bakalářská práce Františka Svatoše se v této souvislosti zaměřuje na stavebnici Lego a možnosti, jež tato hračka cca v letech 1971-2022 skýtá pro dětskou hru. Specifikem práce je pak zkoumání setů, které byly/Jsou zpravidla interpretovány jako stavebnicové sady určené dívkám.

V obecné rovině považuji téma práce za akademicky relevantní, rozhodně je to téma vhodné pro zpracování na úrovni bakalářského stupně studia. Lego je distribuováno doslova po celém světě, patří mezi hračky, se kterými si hrály již generace dětí. Můžeme tedy hovořit o globálním úspěchu hračky ve smyslu ekonomickém, ale též o globálním dopadu hračky ve smyslu kulturně a genderově socializačním. Jakkoliv tedy volbu tématu oceňuji, navzdory zjevnému nadšení pro téma (a pro Lego) na straně autora, spatřuji v práci řadu problémů, které by měly být v akademické práci vypořádány a bohužel nejsou.

Z textu práce je evidentní, že autor disponuje velmi detailní znalostí vývoje diskutovaných řad Lega, které se věnují/věnovaly dívčí cílové skupině. Není jasné, zda je toto výsledkem autorova hobby a „legovského“ fanouškovství, nebo výsledkem odborné rešerše. Pro účely bakalářské práce je toto irelevantní a přehled jednotlivých řad je ucelený a velmi kompetentně popsán. Současně ale způsob, jímž je tento přehled podán, zcela nekoresponduje s výzkumným zaměřením práce, protože místy se jedná o historický exkurz, jindy text žánrem takřka odpovídá marketingovému/PR textu, ale především extrémně volně „nasedá“ na zvolené teorie a metody. Myslím, že je škoda, že práce setrvává výlučně na deskriptivní úrovni a vyhýbá se analýze, která by umožnila hlubší nahlédnutí role Lega jako hračky s genderovou dimenzí.

Právě ve velmi vágním vymezení teoreticko-metodologických východisek a následném nevytěžení výzkumné otázky a podotázek, které zůstávají nezodpovězeny, vidím největší slabinu obhajované práce. V závěru bakalářského textu či jakémkoliv shrnutí kapitol absentuje jakékoliv vyjádření k výzkumným zjištěním; některá jsou v práci sice obsažena, ale děje se tak velmi implicitně v šířeji nediskutovaných tabulkách.

Autor práce deklaruje, že pracuje s genderem jako kulturním konstruktem, avšak aplikace kategorie na dekódování femininity a maskulinity, resp. genderové neutrality na diskutované Lego figurky a stavebnice je nejasná, intuitivní a spíše odvozená od zdůrazněných sekundárně pohlavních znaků na figurkách. Podobně metodologie je nejasná; práce velmi stručně hovoří o obsahové analýze a nevtíravých technikách, ale ozřejmění jejich využití při řazení stavebnic/figurek do tabulek dle femininních a maskulinních znaků zůstává nevysvětlené. Jinými slovy, tato klasifikace je výsledkem autorova „čtení“ stavebnic, které nelze nijak ověřit či replikovat. Absence detailního popisu, kterak se stavebnice stává dívčí či nikoliv je podle mého názoru zásadním metodologickým pochybením.

Nejpodrobněji diskutovaným druhem stavebnice je řada Lego Friends. V této věci je argumentace práce poněkud kontradiktorní. Na jedné straně společně s výrobcem argumentuje ve prospěch chápání Lego Friends jako stavebnice pro *děvčata i chlapce* a ukazuje, v čem může dívky k Legu přilákat, v čem se snaží repertoár hracích aktivit rozhojnit apod. a dokonce si všímá, že pro dívky může být vhodné zažívat hraní čistě v dívčím kolektivu, který stavebnice sugeruje. Práce se tedy snaží obhájit stavebnici jako genderově nestereotypní. Na druhé straně však v tabulkách vychází, že kombinace ženských a dívčích figurek je v této stavebnici nejextrémněji vychýlená v neprospěch

genderové diverzity; ženské/dívčí figurky zcela dominují. Toto je důležité zjištění, avšak tuto kontradikci práce jen konstatuje. Přitom největší stereotypičnost nepramení nutně z volby barev stavebních kostek či činností, jež stavebnice inscenují (kempování, ochrana přírody, nemocnice, móda, hudba atp.), nýbrž v tom, že genderové identity segreguje a tedy absencí chlapeckých/mužských figurek generuje stereotypní a diskriminační obraz společenských hierarchií, tedy že muži a ženy jsou – lidově řečeno – odlišné biologické druhy. Je velká škoda, že právě tyto diskrepance práce netematizuje.

Vysvětlení k absenci zmíněného spatřuji též v tom, že práce pracuje se zdroji, které jsou výsostně závislé na výrobci, nebo jsou to zdroje popularizační či vybrané z deníků a popularizačních periodik, tedy nikoliv z akademických zdrojů. Penzum použité odborné literatury považuji za nedostatečné. Práce je zároveň minimálně proodkazovaná a v tomto směru po formální stránce nevyhovující.

Jsem si vědoma výše zmíněné kritiky, a protože si myslím, že je práce (především po formální stránce) na hranici obhajitelnosti, navrhuji, aby se student u obhajoby vyjádřil k následujícím otázkám: 1) Lego Friends prezentuje etnicky diverzifikované figurky. Jak lze vysvětlit tuto úspěšnou reprezentaci v oblasti etnicity/rasy a nejednoznačnost/problematicnost v oblasti genderu? 2) Lze vedle kategorie genderu a rasy/etnicity diskutovat u Lego Friends i další kategorie, které se vztahují např. k aktivitám, které stavebnice inscenují? 3) Jaká doporučení pro genderově senzitivní produkci hraček autorovi z bakalářské práce vycházejí? 4) V návaznosti na výzkumné otázky: Jak se tedy proměňuje přístup Lega k dívkám jako cílové skupině v průběhu zvolené periody 1971-2022?

Práci navzdory řečenému doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou dobře, bude-li obhajoba s to vypořádat uvedené výtky.

Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová, Ph.D.